

۲۴ آذر ۵۷
نقطه تحول حضور مردم کرمان در
انقلاب اسلامی

نویسنده
دکتر محمد محمدی پای اندر

انتشارات

سوره مهر (وابسته به حوزه هنری انقلاب اسلامی)

انتشارات سوره مهر (وابسته به حوزه هنری انقلاب اسلامی)

۲۴ آذر ۵۷ نقطه تحول حضور
مردم کرمان در انقلاب اسلامی
هشتمین همایش و مسابقات پایمانی حوزه هنری انقلاب اسلامی استان کرمان

به قلم: وحید محمدی پای نر

طبع: سراج جلد و صفحه آرایشی: مهدی جعفری (خشت اول ۱۳۴۳/۱۳۴۴)

لیست چاپ: اول
قیمت: ۸۰۰۰ تومان
شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

سرشناسه: محمدی پای اندر، وحید، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور: ۲۴ آذر ۵۷ نقطه تحول حضور مردم کرمان در انقلاب اسلامی
مشخصات نشر: تهران: شرکت انتشارات سوره مهر، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری: ۱۶۰ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۰۵۴-۸
وضعیت فهرست نویسی: فبیای مختصر
یادداشت: فهرست نویسی کامل این اثر در کتابخانه <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است
شناسه افزوده: شرکت انتشارات سوره مهر
شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۹۲۲۹۹

حق چاپ برای ناشر محفوظ است
نشر: تهران، خیابان حافظ، خیابان رشت، پلاک ۲۴
سندوی پستی: ۱۱۳۳-تهران، تلفن: ۶۶۶۰۹۹۴-۶۶۶۰۹۹۳-۶۶۶۰۹۹۲
تلفن مرکز بخش: ۶۶۶۰۹۹۲-۶۶۶۰۹۹۳-۶۶۶۰۹۹۴
www.inicab.com

فهرست

پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۱

فصل اول

«ریشه های نهضت انقلاب اسلامی در کرمان».....	۱۷
مقدمه فصل اول.....	۱۹
الف: شعله های کرجک مؤثر.....	۲۱
ب: ماجرای «سانون انجمن های ایالتی و ولایتی» چه بود؟.....	۲۴
ج: تلاش عالان مذهبی - سیاسی برای عمومی کردن نهضت امام.....	۲۸

فصل دوم

«زمینه های اولیه گیری انقلاب اسلامی در کرمان».....	۴۱
مقدمه فصل دوم.....	۴۳
الف: استقبال از معنویین حاکمان.....	۴۳
ب: برپایی مراسم ها و سخنرانی ها.....	۴۷
ج: صدای واحد اعتراض گروه ها.....	۵۰
د: نافرمانی های مدنی ۱ (نیذافت صلاحات ارضی).....	۵۱
ه: نافرمانی های مدنی ۲ (ایجاد تشکل های کوچک؛ برگزاری راهپیمایی ها).....	۵۴
و: سازماندهی مراسم ها و تلاش برای هماهنگی با سراسر کشور.....	۶۴

فصل سوم

رویدادهای مهم در تاریخ انقلاب اسلامی در کرمان.....	۷۱
مقدمه فصل سوم.....	۷۳
الف: آتش سوزی مسجد جامع کرمان (۲۴ مهر ۵۷).....	۷۶
ب: کشتار عزاداران معترض در مسجد ملک (۲۴ آذر).....	۱۱۲
طلبه شهید حسن توکلی زاده راوری.....	۱۱۳
شهادت ۲۴ آذر کرمان.....	۱۲۵
ج: تحصن آموزش و پرورش.....	۱۲۶
روزشمار دی و بهمن ۵۷ در کرمان.....	۱۴۳

اسناد

سند شماره ۱.....	۱۵۳
سند شماره ۲.....	۱۵۳
فرهنگیان بازداشتی.....	۱۵۴
ارتش انقلابی خلق مسلمان (منصورون).....	۱۵۵
منابع.....	۱۶۰

پیشگفتار

استان پیراوار کرمان در تحولات اجتماعی مهم کشور همیشه نقش موثر و بسزایی ایفا کرده است؛ ظهور و بروز وقایع متعدد ولی کوچک، از جمله مشخصه‌های جریان‌های اجتماعی استان کرمان است. وقایعی که در نقاط مختلف استان شکل گرفته، ولی به دلیل وسعت جغرافیایی و پراکندگی جمعیت، در بسیاری از مواقع این وقایع به یکدیگر متصل نشده و در نتیجه به عنوان یک رویداد تأثیرگذاری وسیعی معرفی نشده‌اند. در حالی که همواره در کلیت وقایع بزرگ ملی و منطقه‌ای کشور، همین وقایع کوچک (به لحاظ کمیت) زمینه‌ساز نقطه‌های عطف تحولات بوده است. این موضوع را می‌توان، هم در جست‌وجوی تاریخ مشروطه، هم انقلاب اسلامی و هم دفاع مقدس عیناً مشاهده کرد. بررسی واقعه ۲۴ آذر مسجد امام خمینی (ره) کرمان که در طول سال‌های بعد از انقلاب مورد بی‌توجهی قرار گرفته، توسط جناب آقای «وحید محمدی پای‌اندر» به انجام رسیده است. وی با توجه به نامبود اسناد و درگذشت بسیاری از حاضران و ناظران واقعه، در یک مدت ۲ ساله این پژوهش ارزشمند را انجام داده است که امیدواریم مورد توجه خوانندگان حوزه‌ی مطالعات پایداری قرار بگیرد.

عباس سالاری

رئیس حوزه هنری انقلاب اسلامی استان کرمان

مقدمه

«شهر دست مأمورین بود و مردم همه کتک خورده بودند.»

این جمله، تصویری گویا از وضعیت شهر کرمان در روزهای بعد از حمله مأموران نظامی و چماق بدستان رژیم، به مسجد جامع کرمان است. شهری در بهت و خفقان فرو رفته است و کمتر دسی جرأت می کند از حوالی مسجد جامع عبور کند. ناگهان بعد از یک ماه در روز ۲۴ آذر ۵۷، مردم به خیابان ها می آیند و حضوری تاریخی را رقم می زنند. آنچه در این روز رخ می دهد، خود به تنهایی سرنوشت اسبان درمان را در آن بزنگاه حساس رقم می زند. چند سالی است برای نگاه انداختن این سؤال مطرح است که چرا روز ۲۴ آذر ۵۷ در انتظار مردم چنین گرامی و مهم است؟ آیا بخاطر شهدای آن روز است؟ که البته این مسئله خود دلیل مهمی است اما موارد دیگری نیز بر اهمیت این روز افزوده اند. مسائلی که در این کتاب سعی کرده ام تا به چگونگی و چرایی آنها نزدیک شوم و در حد امکان به بررسی و ریشه های این روز مهم نگاهی دوباره بیندازم. بر این مبنا، پرداختن به سال های اول شکل گیری نهضت مردمی

حضرت امام خمینی (ره) تا بروز حوادثی تاریخی مانند آتش سوزی مسجد جامع، اجتناب ناپذیر است. هیچ رویداد تاریخی ای یک شبه شکل نگرفته است و روز ۲۴ آذر هم از این قاعده مستثنا نیست.

رویدادهای اجتماعی گاه چنان گسترده و تأثیرگذار هستند که ایجاب می کند تا از زوایای مختلف و رویکردهای متفاوتی آنها را بررسی کرد. در تاریخ کشور ایران کمتر رویدادی را می توان همسنگ و همپایه انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ برشمرد. اهمیت ویژه این رویداد تاریخی بیشتر از این نظر است که نهضتی مردمی بوده است، چراکه تغییر حکومت از سلسله ای به سلسله ای دیگر، آنهم با لشکرکشی، جنگ، غارت و کشتار دیگر مردمان رلایان اینان، مسئله پرسابقه ای است و از اساس با نهضت مردمی سال ۵۷ تفاوت زیادی دارد. برای اولین بار در تاریخ چند هزار ساله این کشور، مردم با اتکال به رهبران مردمی خود دست به اقدامی بنیادی زدند که بنیان های شیوه حاکمیت را در کشور ما تغییر داد. از این نظر است که لزوم توجه به پیکونگی شکل گیری این رویداد عظیم تاریخ ساز، هرچه بیشتر نمایان می گردد. چرا که تجربه مردمانی که چنین رویدادی را رقم زده اند بسیار گران بها و ارزشمند است، چنانکه در آیه ۹ سوره روم نیز بر اهمیت «تاریخ آگاهی» تاکید شده است. با توجه به این بینش الهی است که اهمیت پژوهش و نگارش تاریخ انقلاب اسلامی ایران و مسائل مربوط به ریشه ها، زمینه ها و رخدادهای آن نیز، هرچه بیشتر در برابر نسل انقلاب ساز کنونی خودنمایی می کند تا با نوشتن تاریخ انقلابش، آیندگان را از تجارب گرانقدر خود بهره مند سازد. چرا که با گذشت هرچه بیشتر زمان، از بین رفتن و ناشناخته ماندن حقایق تاریخی احتمال بیشتری دارد.

برای روشن تر شدن و ایجاد ارتباط نزدیک نسل های بعد از انقلاب اسلامی با مقوله انقلاب، توجه به تجربه ها و خاطرات شخصی فعالان انقلابی و آگاهی از وقایع و حوادث قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران امری ضروری است، اما علاوه بر آن، توجه به وضعیت و شرایط سیاسی

حاکم بر جامعه ایران در سالهای دهه چهل و پنجاه شمسی نیز می تواند به شفاف تر شدن ریشه وقایع و حوادث قبل از پیروزی انقلاب اسلامی کمک شایانی کند.

استان کرمان در تاریخ معاصر کشور همواره نقشی مؤثر اما نه چندان آشکار داشته است. این حضور مردمی، از انقلاب مشروطه تا انقلاب اسلامی تداوم داشته است. در این میان گاه وقایعی در کرمان توانسته تأثیراتش در سرتاسر کشور داشته باشد که از آن جمله می توان به آتش سوزی مسجد جامع کرمان اشاره کرد که در ماه های قبل از پیروزی انقلاب یکی از سبب های ظلم رژیم و مبارزات مردمی بوده و همواره جزو شعارهای مردم در سراسر کشور بوده است.

بر این مبنای سبب ده در راستای ثبت وقایع تاریخ انقلاب اسلامی در کرمان، تلاش شده تا این مبارزات از دو جنبه، یعنی فعالیت افراد و فضای حاکم بر جامعه، مدنظر قرار گیرند. از اینرو خاطرات افراد مختلف به شیوه مصاحبه های جداگانه جمع آوری شده و از اسناد، مدارک و سایر منابع موجود نیز مطالبی به این خاطرات اضافه شده است.

در مصاحبه های انجام شده، هر شخص بنا به شرایط و مشارکتش در آن وقایع به مرور خاطرات خود پرداخته است. اشخاص مختلف به تناسب شرایط سنی، موقعیت اجتماعی، وضعیت خانوادگی، ارتباطاتشان با مراکز اصلی جریان انقلاب و... تجاربی را ارائه کرده اند که تعیین کننده نقش آنها در آن سال هاست. در تدوین کتاب، خاطرات افراد در دو دسته طبقه بندی شده اند، دسته اول خاطرات مشترک و مشترک افراد از یک واقعه خاص و دسته دوم، خاطرات غیرمشترک و متفاوت آنهاست. در تدوین بخش اول این خاطرات، سعی شده تا وقایع را برای روشن تر و ملموس تر شدن، از دیدگاه افراد مختلف و از جنبه های متفاوت مورد بررسی قرار دهیم. خاطرات بخش اول مربوط به سه واقعه مهم سال ۵۷ در کرمان است.

خاطرات بخش دوم شامل تجارب مبارزات افراد در وقایعی غیر از وقایع

بخش اول است. تجاربی مانند مبارزات مخفیانه دههٔ چهل و اوایل دههٔ پنجاه، راهپیمایی‌ها، برگزاری مراسمات مذهبی، چاپ و توزیع اعلامیه‌ها و... در تدوین این دسته، سعی شده تا جنبه‌های منحصر به فرد مبارزات افراد انقلابی بررسی و مورد توجه قرار گیرد. توجه ویژه به دستهٔ دوم این خاطرات به این دلیل است تا زوایای پنهان مبارزات، شرایط اجتماعی حاکم بر جامعهٔ آن زمان و بیم و امیدهای مبارزان انقلابی برای نسل‌های بعد آشکارتر شود.

این مصاحبه‌ها و اسناد در سه فصل دسته‌بندی و تدوین گردیده است. نگارنده در این فصل با تلاش کرده است تا تصویری از شرایط اجتماعی و فعالیت افراد در آن ابرام ارائه کند، و در این گذر از خاطرات و تجربه‌های مستقیم بزرگوارانش بهره‌گیری کرد که با همه مشغله و گرفتاری قبول زحمت کردند تا در این کار تحقیقی همکاری نمایند. در تدوین این کتاب تلاش شده تا قضاوت شخصی نگارنده نسبت به خاطرات اشخاص، اسناد و سایر منابع مورد استفاده، هر چه کمتر ردیال باشد تا قضاوتی خالص در اختیار مخاطب کتاب قرار گیرد.

این اثر بر پایه مصاحبه با افراد شکل گرفته است. مصاحبه با اشخاص به صورت مجزا و در زمان‌های متفاوتی انجام شده و بعداً در تدوین کتاب، به صورت گفت و گو شکل‌بندی شده است. در شکل تدوین این کتاب به جهت نزدیک‌تر کردن مخاطب به حال و هوا و فضای تجربه‌های افراد، شیوه تدوین به شکلی صورت گرفت که گویا این افراد در گفت و گویی صمیمانه با یکدیگر حوادث و خاطرات گذشته را مرور و گفته‌های یکدیگر را همپوشانی می‌کنند.

محتوای محوری و ملاک دسته‌بندی این تجربه‌ها به شکل زیر است:

- ۱- «ریشه‌های نهضت انقلاب اسلامی در کرمان»: شامل بررسی و شناخت حرکت نهضت اسلامی حضرت امام (ره) از آغاز تا سال ۵۵ در کرمان.
- ۲- «زمینه‌های اوج‌گیری انقلاب اسلامی در کرمان»: در این فصل نیز

زمینه های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و مجموعه عوامل معناداری که در سال های ۵۶ و ۵۷ در مجموعه به وقوع انقلا ب اسلامی در ایران منجر گردیدند، یادآوری می شوند.

۳- رویدادهای مهم در تاریخ انقلاب اسلامی در کرمان در این بخش هم شامل سه اتفاق مهم است که در سال ۵۷ در استان کرمان در تاریخ انقلاب اسلامی در کرمان به وقوع پیوسته است. از این مهم تر همه به شرح زیر حوادث است که روز ۲۴ آذر را بااهمیت می کنند.

امید که این سردرگستای روشن تر کردن مسیر شناخت تجربه های تاریخی این مردم و به هم شعله ای هرچند کوچک باشد.

چا دارد که از همراهی و همکاری جناب آقای سالاری، مدیر حوزه هنری کرمان و جناب آقای شامری، مدیر مرکز اسناد انقلاب اسلامی کرمان کمال تشکر و قدردانی را داشته باشیم.